

YAZIŞMA VE ELEŞTİRİ /
CORRESPONDENCE AND COMMENTARY

Osmanlı Bilimi Araştırmaları, XVIII/1 (2016): 100-101

Ali Y. Baltacıoğlu'nun "Darülfünun'a Mersiye" makalesinin yazarı Şeref Etker'e mektubu

Sayın Dr. Şeref Etker,

Osmanlı Bilimi Araştırmaları dergisinde yayımlanan (c.17, sayı 2, 2016) "Darülfünun'a Mersiye" başlıklı yazınızı tekrar okudum. Olcaytuđ'un yalnız duyarlı bir öğrenci olmadığı, çevresinde gelişen olayları bir sosyolog titizliği ile saptadıktan sonra vezne döken bir sanatkar olduğu anlaşılmıştır. Saptamalar ve eleştiriler pırıl pırıldır. Mersiye'nin her mısraı karşılaştırmalı bütünlük içinde verilmiştir. Darülfünun ve üniversite kavramları, dönemleri, öğeleri bu bütünsel karşıtlığı kendi içinde barındıracak şekilde işlenmiştir.

Sizin açıklama ve yorumlarınızla Mersiye ayrı bir değer kazanmıştır. Konuyla ilgililerin bile yorumlamakta ve hatta anlamakta zorluk çekebilecekleri simgeler bütün yönleriyle açıklanmıştır. 1930'ların kokusunu, rengini, toplumsal yapısını objektif kaynaklara yaptığınız göndermelerle Mersiye'ye taşımışsınız. Bu değerli çalışmanız dolayısıyla sizi kutluyorum.

Mersiye ne zaman elinize geçtiğini bilmiyorum. Ancak Fahrettin Kerim'in arşivinin bir bölümünün son bir yıl içinde dağıldığını düşünürsek, belki irtibatlandırabiliriz. Zaten siz de değinmişsiniz.

Ben burada Mersiye'nin son iki mısraı üzerinde durmak isterim.¹ Her iki mısradaki kullanılan dil simgesi acaba neye karşılık gelmektedir. İlk bakışta Darülfünun açısından konuşma, kendini ifade etme, savunma biçiminde algılanabilir (Darülfünun gitti, çaresiz). Üniversite açısından bir kutlama olarak kabul edilebilir (Rejimle bütünleşmiş Üniversite geldi. Kutlu olsun!).

Bir ikinci değerlendirme ise Mersiye'de geçen dil sözcüğünün hem dil hem de dilde özleşme sürecini amaçlamış olabileceği düşüncesidir. Olcaytuđ'un çok dikkatli bir öğrenci ve eleştirmen olduğu dikkate alınırsa Darülfünun ve Üniversite'deki dilde özleşme (bilim terimleri) çalışmalarından haberdar olduğu düşünülebilir. Benim bu değerlendirmem de zoraki bir yakıştırma, aşırı yükleme olarak da düşünülebilir.

¹ 'Dili yokdur fakirin uslu sessiz ve sakit / Dili kutlu olsun yeni acarın dedik'

Halil Nimetullah Öztürk, Üniversite Reformu sonrasında Matbuat Müdüriyeti'nin yayınladığı tamim üzerine Türk profesörünün görevlerini konu alan, "Türk Profesörü" başlıklı bir yazı yayınlamıştır. İlk bakışta Türk profesörünün görevlerini, üniversiteye ve ülkeye yönelik olmak üzere ikiye ayırmıştır. Üniversiteyle ilgili sorumluluklarda birinci sırayı, çağdaş uygarlıkların temel bilim yapıtlarının Türkçeye çevrilmesi almıştır. İkinci sorumluluk, bilimin dili demek olan alan terimlerinin ulusal dilde üretilmesidir. Üçüncü olarak özgün bilimsel araştırmalar yapmaktır. Ulusal yaşamımızın her aşamasında gerçekleşen inkılap kültürünü çevreye yaymak, bu kültürün yaratıcı ürünlerini ruhlarda alevlendirmek, düşünlerde kökleştirmek Türk profesörünün ülkesine karşı yüklenmesi gereken ilk görevdir. Türk profesörü bu bilinçle, inkılabın bütün aşamalarını bilimsel yöntemlerle inceleyerek inkılabı hız verip, bilimsel yön gösterecektir.²

Bu dönemde göze çarpan diğer anlamlı bir etkinlik, Kemal Cenap Bey'in öz Türkçe terimlerle çıkardığı anatomi atlası levhasıdır. Denilebilir ki bilim dalları terimlerinin öz Türkçe olarak derlenip yayınlanması uğraşı, ilk meyvesini Kemal Cenap'ın 'Adam' adlı Teşrih Levhası'yla vermiştir.³ Bilimsel yayının, yönetimin dilde özleşme politikasıyla birleşmesi, bir yandan kompozisyonun müellifini sarsılmaz bir konuma (kürsüsünden uzaklaştırılmaz) iterken, diğer yandan da rejiminin bilimle güçlendirilmesi sonucunu doğurmuştur.

Yine bu dönemde Edebiyat Fakültesi Dekanlığı, fakülte öğretim üyeleri ile memurlarına birer mektup göndererek, bundan böyle öğretim ve yazı işlerinde öz Türkçe kullanılmasını resmen bildirmiştir.⁴

1940'lı yıllarda bilim terimlerinin yapılması konusunda Hasan Ali Yücel'in titiz takibi ayrıca anılması gereken bir ayrıntıdır.

Elinize sağlık. Selam ve saygılarımla,

Ali Y. Baltacıoğlu

27.11.2016

² [Öztürk], Halil Nimetullah, "Türk Profesörü," *Cumhuriyet*, 10.02.1934, sayı 3508, s.8.

³ Profesör Kemal Cenap, *Cumhuriyet*, 01.03.1934, sayı 3527, s. 8.

⁴ "Öz Türkçe İçin Mühim Bir Tamim," *Cumhuriyet*, 28.09.1934, sayı 3735, s. 2.